

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

ЛІЛІЯ МОРОЗ

ПРОГРАМА
«РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ РЕЛІГІЇ»

Дослідницько-експериментальний напрям

КИЇВ – 2013

Редакційна колегія:

О. В. Лісовий, С. О. Лихота, Л. В. Мороз,
Л. М. Панчук, О. В. Ткачук, Н. О. Халупко, І. М. Шевченко

Автор:

Мороз Лілія Володимирівна, керівник секції «Релігієзнавство та історія релігії»
Чорнопотіцької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Закарпатської області
Іршавського району

Рецензенти:

Хромець В. Л., к. філос. н., Фенно І. М., к. філос. н.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України
№ 1/11-9556 від 05.06.2013)

Рекомендовано науково-методичною радою Національного центру
«Мала академія наук України» (протокол № 1 від 22. 01. 2013 р.)

Мороз Л. В. Програма «Релігієзнавство. Історія релігії». Дослідницько-
експериментальний напрям / Лілія Мороз ; [відп. за вип. О. Лісовий]. – К.,
2013. – 50 с.

У виданні представлено програму дослідницько-експериментального
напрямку позашкільної освіти, яка спрямована на підготовку учнів у галузі
релігієзнавства.

Видання розраховане на педагогічних працівників позашкільних,
загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, викладачів
і студентів вищих навчальних закладів, інститутів післядипломної освіти,
а також спеціалістів, які займаються питаннями позашкільної освіти.

© Мороз Л. В., 2013

© Національний центр

«Мала академія наук України», 2013

ВСТУП

Люди одвічно прагнули до пізнання Всесвіту, суспільства, власної сутності та світу сакрального. Нині людством нагромаджений величезний обсяг знань, проте ще й досі трапляється невідоме, те, що важко зрозуміти розумом. Попри досягнення науки – і світ, і людина залишаються значною мірою таїною, що сягає вищого начала.

Саме тому незалежно від історичних умов релігія була і лишається фактором, що відіграє вагомий роль у різних суспільних процесах: інтеграції, стабілізації, збереження і зміцнення існуючих соціальних систем; консолідації та централізації державно-політичних режимів; національно-визвольної боротьби; формування етноконфесійних спільнот, етногенезу. Водночас вона впливає на взаєморозуміння між людьми, їх світосприйняття та самоідентифікацію, а також дає відчуття духовної єдності певному етносу та людському роду взагалі, підносить значущість духовного способу життя людей, високих моральних норм і цінностей.

Будь-яка культура завдячує своїм існуванням релігії, оскільки вона є першоосновою, особливою складовою системи духовної діяльності людей. Зрозуміти всю складність релігійного феномену допомагає релігієзнавча наука.

Автор програми «Релігієзнавство. Історія релігії» Л. В. Мороз стала переможцем Всеукраїнського конкурсу науково-методичних розробок із дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти суспільно-гуманітарного профілю. Програма підготовлена для використання в гуртках, групах, наукових секціях, інших творчих об'єднаннях Малої академії наук України і розрахована на учнівську молодь, котра прагне з'ясувати сутність основних духовно-релігійних понять та процесів релігієзнавства через науково-дослідницьку діяльність.

У програму включено питання історії виникнення й розвитку релігій у повноті їх історичних зв'язків, а також культурологічні аспекти релігієзнавства. Наголос зроблено на підготовці юного дослідника відповідно до теологічних концепцій щодо походження та змісту релігії.

Значний внесок у підготовку програми до видання було зроблено науково-методичними працівниками Національного центру «Мала академія наук України».

Сподіваємося, що запропонована програма стане в нагоді педагогічним працівникам позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, а також тим, хто безпосередньо займається питаннями позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку.

*О. Лісовий,
директор Національного центру
«Мала академія наук України»*

ПРОГРАМА «Релігієзнавство. Історія релігії»

Основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Релігієзнавство є органічною частиною системи дисциплін гуманітарного циклу. Вивчаючи природу феномена релігії, історію становлення й еволюції релігійних систем, сучасну релігійну ситуацію у світі та Україні, релігієзнавство істотно посилює світоглядний потенціал гуманітарних дисциплін. У поєднанні з ними воно впливає на формування інтересів, моральних цінностей, світоглядних орієнтирів учнів щодо сакральної духовності, світової та національної культури. За допомогою відповідних знань молода людина здатна пізнавати сутність сучасних релігійних феноменів, розрізняти особливості діяльності релігійних організацій, орієнтуватися у складних проблемах релігійного життя та релігійної ситуації в Україні, долати упередження у ставленні до релігії та церкви, вільно і самостійно визначатися у своїх релігійно-світоглядних орієнтаціях, додержуватися принципу свободи совісті. Набуті знання допомагають змінити стихійне ставлення до релігії ставленням свідомим, самовизначатись у духовній сфері, розуміти і поважати релігійні переконання інших людей.

Програма відображає плюралістичний і науковий підхід до релігії – важливого елементу духовного життя народу. Реалізація змісту програми зорієнтована на здібних, обдарованих дітей, забезпечення їх творчого, інтелектуального і духовного розвитку через залучення до пошукової, дослідницької роботи.

Метою програми є формування компетентностей особистості в процесі науково-дослідницької діяльності в галузі релігієзнавства.

Відповідно до поставленої мети головні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: оволодіння поняттями, знаннями у сфері релігієзнавства, ознайомлення з головними чинниками науково-дослідницької роботи;
- *практичної*: формування умінь і навичок релігієзнавчого аналізу, навичок науково-дослідницької діяльності;
- *творчої*: набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності, розвиток уяви, творчої ініціативи; формування стійкого інтересу до релігієзнавства; розвиток пізнавальної потреби;
- *соціальної*: залучення до найвищих досягнень світової культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей через вивчення історії

релігій; розвиток толерантного ставлення до представників різних конфесій; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери.

Програма ґрунтується на Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (із змінами, внесеними згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392), а також на сучасних інноваційних методах навчання, технологіях, міжпредметних зв'язках.

З огляду на те, що релігієзнавство як навчальний предмет не викладається у школі, програму «Релігієзнавство. Історія релігії» розроблено з урахуванням послідовного навчання у гуртках основного і вищого рівнів.

Зважаючи на світський характер державних навчальних закладів та відокремлення школи від церкви, під час проведення занять необхідно дотримуватися таких основних принципів навчання і проведення досліджень з релігієзнавства: науковості, позаконфесійності та світоглядної нейтральності, свободи думки і совісті.

Програма розрахована на учнів 9–11 класів віком, які мають інтерес та здібності до науково-дослідницької діяльності, володіють достатніми знаннями та вміннями з навчальних дисциплін гуманітарного циклу.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин: основний рівень – 1 рік – 216 год на рік (6 год на тиждень) та вищий рівень – 2 роки – 216 год на рік (6 год на тиждень). Кількісний склад навчальної групи 8–12 учнів.

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття. Теоретичний матеріал подається у вигляді лекцій з елементами евристичних бесід, дискусій, мультимедійних презентацій. Пропонуються різноманітні методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи учнів тощо.

У процесі роботи з обдарованими учнями доцільно використовувати як традиційні форми проведення занять, так і застосовувати можливості мережі Інтернет. Окрім екскурсій до культових споруд, музеїв, історичних місць передбачено перегляд експозицій віртуальними музеїв, репродукцій картин на релігійну тематику; кіно- та відеофільмів; прослуховування відеолекцій; музичних творів тощо.

Практичні заняття проводяться у різних формах, зокрема, у вигляді семінарів, на яких керівник гуртка, враховуючи вікові особливості учнів, їхні інтереси і здібності, використовує такі види роботи: виступи доповідачів-учнів; учнів, які рецензують доповіді, та учнів-опонентів. Робота з матеріалами архівів, бібліотек, ресурсів Інтернету, музейних сховищ; обробка та узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп'ютерна обробка досліджень є важливим елементом формування наукового способу мислення учнів, що посилює мотивацію до навчання. Окрім того, важливою є підготовка до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування; проведення консультацій для слухачів, кандидатів у члени та дійсних членів Малої академії наук України з науково-дослідницької роботи.

Для роботи з Інтернет-ресурсами та базами даних доцільно співпрацювати з центрами вільного доступу до мережі Інтернет, які працюють при публічних бібліотеках. Під час вивчення Біблії результативною буде робота в комп'ютерній програмі «Цитата з Біблії», з біблійними довідниками та енциклопедіями.

За перший рік навчання основного рівня учні мають ознайомитися з загальними поняттями релігієзнавчої науки, головними релігіями світу, змістом Біблії, з елементами проведення науково-дослідницьких робіт у галузі релігієзнавства.

У наступні два роки вищого рівня навчання зорієнтоване на поглиблення знань і проведення наукових досліджень, написання наукової роботи.

На першому році навчання вищого рівня поглиблено вивчається релігієзнавство як наука, особливості релігійного світогляду і християнство. Учні займаються проведенням власних наукових досліджень.

На другому році навчання вищого рівня вихованці поглиблено вивчають історію релігії в Україні, правові документи про свободу совісті і віросповідання, продовжують дослідження з обраної теми, оформлюють результати роботи, беруть участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України. Великого значення на цьому етапі навчання надається індивідуальній роботі з науковим керівництвом.

Контроль та оцінювання знань учнів відбувається під час проведення співбесід, тестування, захисту власних розробок, написання рефератів, доповідей, участі в підсумкових тематичних конференціях, конкурсах та олімпіадах.

Як підсумок науково-дослідницької роботи учнів пропонується організація наукової конференції, на якій юні науковці презентують результати наукових досліджень та захищають свої роботи.

За даною програмою можуть проводитися також заняття в групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.04.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 р. № 1123).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення в зміст програми, враховуючи інтереси гуртківців, регіональні особливості, стан матеріальної бази закладу. Має право визначати кількість годин відповідно до рівня підготовки дітей, їх зацікавлень.

Перелік обладнання у програмі подається як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Програма може слугувати основою для створення програм спецкурсів та факультативів з релігієзнавства.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	2	1
2	Предмет релігієзнавства	30	12	18
2.1	Релігія в життєдіяльності особи та суспільства	(9)	3	6
2.2	Основні поняття релігієзнавства	(6)	3	3
2.3	Етимологія і загальні ознаки релігії	(6)	3	3
2.4	Класифікація релігій	(9)	3	6
3	Політеїстичні релігії	90	42	48
3.1	Родоплемінні вірування	(18)	9	9
3.2	Ранні національні релігії	(21)	9	12
3.3	Іранські та індійські релігії	(18)	9	9
3.4	Буддизм як світова релігія	(12)	6	6
3.5	Конфуціанство і даосизм Китаю	(12)	6	6
3.6	Синто – релігія Японії	(9)	3	6
4	Монотеїстичні релігії	36	18	18
4.1	Іудаїзм	(12)	6	6
4.2	Іслам	(12)	6	6
4.3	Християнство	(12)	6	6
5	Біблія – священна книга християн	21	9	12
5.1	Біблійна історія Старого Завіту	(9)	3	6
5.2	Новий Завіт	(12)	6	6
6	Основи науково-дослідницької діяльності	18	9	9
7	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	15	3	12
8	Підсумкове заняття	3	3	–
Разом		216	98	118

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна. Історія виникнення релігієзнавства як науки. Наукові школи. Особливості вивчення класичних джерел із релігієзнавства.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Мета і завдання роботи гуртка. Інструктаж із техніки безпеки. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична робота. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції релігієзнавства та історії релігії.

Проведення дискусії на тему «Що є предметом дослідження релігієзнавства та історії релігії?»

2. Предмет релігієзнавства (30 год)

2.1. Релігія в життєдіяльності особи та суспільства (9 год)

Значення релігії в людському житті. Сучасні агностики та нігілісти, віруючі та атеїсти. Ставлення молоді до релігії (історичні, психологічні та соціологічні свідчення).

Вивчення релігії в навчальних закладах. «Закон Божий» і законовчителі минулого. Місце та характер висвітлення проблем релігії в навчальних закладах радянського періоду. Курси та факультативи з проблем релігії в сучасних навчальних закладах.

Практична робота. Перегляд та обговорення відеофільмів на релігійну тематику.

Проведення дискусії на тему «Значення релігії в утвердженні моральності сучасної людини».

Проведення диспуту «Молодь і релігія».

2.2. Основні поняття релігієзнавства (6 год)

Релігієзнавчі поняття: загальні, феноменологічні, соціально-психологічні, історичні. Поняття, запозичені з інших наук: загальнонаукові і конкретно наукові.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Перегляд та обговорення статей на релігійну тематику.

2.3. Етимологія і загальні ознаки релігії (6 год)

«Релігія» – слово і поняття.

Віра в надприродне. Ідея порятунку, спасіння, віра у безсмертя душі. Тлумачення природи людини. Поняття вічної мудрості. Духовні практики з'єднання людини з надприродним.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Перегляд експозицій віртуальних музеїв.

Написання есе на тему «Що таке ідея порятунку (спасіння) та віра у безсмертя душі?»

2.4. Класифікація релігій (9 год)

Множинність та різноманітність проявів релігії. Політеїстичні та монотеїстичні релігії. Релігії ранні (первісні), релігії родоплемінні та національні. Світові релігії. Неорелігії.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Перегляд та обговорення художньої літератури на релігійну тематику.

Проведення дискусії на тему «Які релігії існують в сучасній Україні? Чим вони відрізняються одна від одної?»

3. Політеїстичні релігії (90 год)

3.1. Родоплемінні вірування (18 год)

Характерні риси первісних релігійних вірувань. Анімізм як віра в існування душі (двійника тіла, носія життя). Фетишизм як наділення деяких предметів і явищ неживої природи надчуттєвими якостями. Тотемізм як вірування в існування надприродних кровних зв'язків даного роду (клану) з певним видом тварин або рослин. Табу як заборона на використання певного предмету. Шаманізм як віра у можливість безпосередньо спілкуватись із духами. Культ жіночого божества родючості (богині-матері). Культ предків (померлих родичів). Ідолопоклонство та пов'язані з ним практики жертвоприношень.

Магія як віра у можливість впливати на природні об'єкти за допомогою різноманітних окультних ритуалів.

Види магії: промислова, землеробська, військова, лікувальна, любовна тощо. Залишки елементів родоплемінних релігій у сучасних національних та світових релігіях.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Створення мультимедійної презентації з обраної теми.

Перегляд та обговорення відеофільмів на релігійну тематику.

Ознайомлення та обговорення праці Митрополита Іларіона «Дохристиянські вірування українського народу».

3.2. Ранні національні релігії (21 год)

Характерні риси етнічних (ранніх) національних релігій. Культура і релігія шумерського народу. Космогонічні міфи. Міф про створення людини. Міф про всесвітній потоп. Вавилонська релігія. Культова система в Ассирійській державі.

Релігії Стародавнього Єгипту. Обожнення фараона. Основні сюжети єгипетської міфології (міфи про створення світу, міф про Осіріса та ін.). Основні боги. Культова система. Жерці як особлива каста. Заупокійний культ.

Політеїстичні вірування стародавньої Європи періоду матріархальних культур (VII–III ст. до н. е.). Релігія культури Трипілля-Кукутень.

Вірування патріархальних європейських народів: кельтів, сарматів, скіфів, еллінів, римлян, скандинавів, прибалтів, германців. Язичництво прадавніх слов'ян. Їхні основні боги і герої, специфіка міфології і культу.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою, добір та систематизація матеріалу для майбутньої презентації.

Робота з енциклопедичною літературою з міфології. Укладання порівняльної таблиці «Боги в міфології народів світу: спільне та відмінне».

3.3. Іранські та індійські релігії (18 год)

Система первісних вірувань іранців. Заратустра: ідеї та реформи. Авеста – священна книга маздеїзму. Очікування спасителя і воскресіння плоті в маздеїзмі. Бог Мітра в іранській та європейській релігіях.

Попередники індуїзму: ведизм і брахманізм. Веди і Упанішади як основні джерела віровчення індуїзму брахманського періоду. Вчення про сансару. Карма як один з основних принципів віровчення. Основні шляхи досягнення звільнення (мокші): карма-, джнана-, бхатті-маха. Система варн (соціальних станів). Культ індуїстських богів: Вішну, Шиви, Ганеша, Ханумана та ін. Культ аватар (втілень) Вішну: Крішні, Рами та ін.

Культ індуїстських богинь (Шакті): Лакшмі, Дурги, Парваті, Сарасваті, Калі та ін. Культ в індуїзмі: храми, святі місця, тантризм, ритуальні танці. Шанування тварин, річок, дерев та ін. Свята та обряди індуїзму. Індуїзм за межами Індії.

Джайнізм і сикхізм. Легенди про життєдіяльність засновника джайнізму – Джини Махавіри. Віровчення і культ у джайнізмі. Життєдіяльність засновника сикхізму – Нанака. Віровчення і культ у сикхізмі.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою, добір та систематизація матеріалу для презентації.

Підготовка повідомлення «Свята та обряди індуїзму».
Створення мультимедійних презентацій «Культові споруди Індії».

3.4. Буддизм як світова релігія (12 год)

Виникнення і поширення буддизму. Різноманітність легенд та історична довідка про народження, життя і смерть Сідгартхи Гаутами. Місце і роль Сідхартхи Гаутами (Сак'я Муні, Будди) в буддизмі. Віровчення буддизму. Чотири шляхетні істини, вісімковий шлях спасіння, 10 гріхів та 10 благочесть у буддистському світогляді. Сансара, закон карми. Нірвана. Сансарін хурде. Будди, бодісатви і деви буддизму.

Організаційна структура буддизму. Течії в буддизмі. Хінаяна і махаяна. Ламаїзм. Дзен-буддизм. Духівництво, чернецтво і монастирі. Моральні заповіді буддизму для ченців та мирян (панчашила).

Культ в буддизмі. Реліквії та святі місця. Свята, обряди, богослужіння.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з джерелами інформації, інтернет ресурсами; створення мультимедійних презентацій «Культові споруди Індії».

3.5. Конфуціанство і даосизм Китаю (12 год)

Конфуцій і Лаоцзи як філософи, вчені і засновники автохтонних релігій Китаю. Особливості віровчення, культу та структури конфуціанства і даосизму. Конфуціанство і даосизм в системі національної культури та соціально-політичному житті китайців.

Практична робота. Бесіда «Морально-етичний аспект висловів Конфуція».

3.6. Синто – релігія Японії (9 год)

Синто – національна релігія японців. Походження синтоїзму. Віровчення синтоїзму. Священна книга «Кодзікі». Богиня сонця Аматерасу. Культ у синтоїзмі. Різновиди синто: храмовий, домашній і народний. Культ імператора. Синто в політичному житті Японії. Сучасний стан синтоїзму.

Практична робота. Заочна екскурсія – презентація «Храм Ясукуні в Токіо як центр сучасного синтоїзму».

4. Монотеїстичні релігії (36 год)

4.1. Іудаїзм (12 год)

Іудаїзм як національна релігія єврейського народу та перша монотеїстична релігія. Історія іудаїзму (від часів Авраама до сучасності). Життя і діяльність головного пророка іудаїзму – Мойсея. Релігійні течії іудаїзму: садукее, фарисеї та есеї. Іудаїзм в історії Хазарського каганату. Зародження хасидизму в Україні.

Декалог. Ідея богообраності євреїв: міф чи реальність? Основні священні тексти Танах і Талмуд. Відмінність між сучасним іудаїзмом і іудаїзмом періоду до зруйнування Храму (70 р. н. е.).

Культ. Головні свята іудаїзму: Песах, Суккот, Шавуот. Шабат. Очікування Машиаха (Месії).

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою, добір матеріалу для презентації.

Написання есе з теми «Історія Єрусалимського храму».

Відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв. Написання звітів щодо проведеної роботи.

4.2. Іслам (12 год)

Мусульманство – релігія монотеїстична і світова. Історія виникнення та процес формування ісламу. Сини Авраама і Агарі по плоті. Вплив християнства, іудаїзму та політеїстичних релігій арабів на формування ісламу. Мухамед як засновник ісламу і пророк Аллаха. Коран – святе писмо ісламу. Історія написання.

Основні віросповідні принципи ісламу. Вчення про Аллаха. Культ. Мусульманські свята. Шаріат.

Релігійні течії: сунізм, шіїзм та хариджизм.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання есе з теми «Кааба: священна вісь ісламського світу»

Ознайомлення з віртуальними музеями та культовими пам'ятками. Написання звітів щодо проведеної роботи.

4.3. Християнство (12 год)

Християнство – релігія монотеїстична і світова. Християнство серед релігій світу. Передумови виникнення християнства.

Основні догмати християнства: символ віри. Моральне вчення – заповіді Божі. Культ християнства: сім святих таїнств, молитва, іконовшанування, вшанування хреста, реліквій, святих та священних місць. Богослужіння, пости.

Поділ церкви на православну (Східну) та католицьку (Західну) в 1054 р. Спільні та відмінні риси православ'я і католицизму. Протестантизм.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання реферату про поширення християнства у регіоні проживання дослідника та історію місцевого храмового будівництва.

Відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв. Написання звітів щодо відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв.

5. Біблія – священна книга християн (21 год)

5.1. Біблійна історія Старого Завіту (9 год)

Біблія – віроповчальне джерело християнства. Книга Буття. Найдавніша історія людського роду від Адама до Авраама. Адам і Єва. Каїн і Авель. Ковчег Ноя. Вавилонська вежа. Часи патріархів від Авраама до Мойсея. Авраам, Ісаак і Яків. Сини Якова, Йосип. Переселення в Єгипет.

Книги Вихід, Левит, Числа, Повторення Закону. Часи Мойсея. Вихід з Єгипту. Перший Песах. Пустеля і чудеса в ній. Гора Сінай і Заповіді Божі (Тора). Скинія завіту, богослужіння.

Книги історичні. Часи Ісуса Навина й суддів. Ханаан і його сім народів. Гедеон, Самсон, Рут. Судді Ілія і Самуїл. Часи єврейського царства. Саул – перший цар. Давид і Саул. Давидів гріх. Авесалом. Побудова Храму Соломоном. Псалми Давида. Приповістки Соломона. Книга Еклезіастова. Терпіння Іова.

Розділ царства євреїв (бл. 903 р. до н. е.). Пророки: Ілія і Єлісей. Часи вавилонської неволі. Три отроки в огненній печі. Естер. Пророк Даниїл. Повернення іудеїв із неволі. Відновлення Храму в Ізраїлі. Книги Ездри і Неємії.

Книги пророків Ісайя, Єремія, Єзекія. Ісайя про прихід Месії. Книги малих пророків.

Образ Месії в Старозавітній літературі.

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Читання і обговорення текстів Старого Завіту.

Робота з репродукціями картин на біблійну тематику.

Створення мультимедійної презентації картин видатних художників – ілюстраторів Старого Заповіту.

5.2. Новий Завіт (12 год)

Євангеліє – добра новина про прихід очікуваного Месії. Чотири Євангелії – чотири портрети Ісуса Христа. Іоан Предтеча. Чотири спокуси Христа в пустелі. Нагірна проповідь. Заповідь любові. Проповідування Ісусом Царства Божого. Месія – син Божий (Небесний Отець і богосиновство). Голгофа – катування, розп'яття і воскресіння Ісуса Христа.

Історія первісної месіанської церкви в книзі «Діяння святих апостолів». Місце і значення апостола Павла у становленні Церкви. Соборні послання святих апостолів. Послання апостола Павла. Одкровення святого апостола Іоана Богослова (Апокаліпсис).

Практична робота. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства.

Робота з довідковою та енциклопедичною літературою.

Читання і обговорення текстів Нового Завіту.

Бесіда «Вплив Біблії на тематику творів образотворчого і музичного мистецтва». Робота з репродукціями картин на біблійну тематику. Прослуховування музичних творів, що розкривають євангельську історію страждань Ісуса Христа.

Написання творів-роздумів «Біблія в моєму житті».

Створення мультимедійного проекту «Пізнавальне значення Біблії – священної книги християн».

6. Основи науково-дослідницької діяльності (18 год)

Поняття про дослідницьку діяльність. Відомі науковці – релігієзнавці.

Види досліджень (теоретичне, експериментальне, індивідуальне, групове, колективне, комбіноване). Види учнівських дослідницьких робіт.

Аналіз та обробка теоретичного матеріалу. Правила оформлення дослідницької роботи. Основні засади представлення наукової інформації.

Практична робота. Вибір теми для наукового реферату. Складання плану реферату. Збір матеріалу в бібліотеці, Інтернеті. Опрацювання зібраних матеріалів. Оформлення роботи. Формування списку використаної літератури. Створення мультимедійної презентації. Підготовка до публічного виступу. Захист наукового реферату.

7. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (15 год)

Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична робота. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культових споруд.

8. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької роботи. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила техніки безпеки та безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- особливості наукових досліджень в області релігієзнавства;
- основні поняття релігієзнавства;
- класифікацію релігій;

- основи вірувань монотеїстичних та політеїстичних вірувань;
- подібність і відмінність монотеїстичних релігій;
- історію вірувань народів, що проживали на території України (Трипільська культура, сармати, скіфи тощо);
- основних богів іранської релігії, індуїзму та буддизму;
- особливості вірувань народів Японії та Китаю;
- історію виникнення Біблії;
- структуру Біблії;
- основні історії Старого Завіту;
- етимологію слова Євангеліє;
- авторів Нового Завіту;
- основні події, описані в Діяннях Апостолів;
- відомих науковців-релігієзнавців;
- види досліджень;
- правила оформлення дослідницької роботи;
- основні засади представлення наукової інформації.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- класифікувати релігії;
- відрізнити секту від релігійної течії;
- наводити приклади ранніх національних релігій та родоплемінних вірувань;
- відрізнити основних богів маздеїзму, індуїзму і буддизму;
- пояснити подібність і відмінність монотеїстичних релігій;
- знайти місце в Біблії за даними координатами;
- підібрати матеріали для реферату в бібліотеці та мережі Інтернет;
- з допомогою керівника проводити теоретичні дослідження, робити узагальнення;
- складати план дослідницької роботи (наукового реферату);
- оформляти дослідницьку роботу;
- створювати мультимедійні презентації
- готувати виступ і виголошувати його з урахуванням ситуації спілкування.

Вищий рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	2	1
2	Загальне релігієзнавство	42	19	23
2.1	Предмет і структура релігієзнавства	(6)	3	3
2.2	Принципи і методи релігієзнавства	(6)	3	3
2.3	Концепції походження релігії	(6)	3	3
2.4	Еволюція релігійних вірувань	(6)	3	3
2.5	Біблійна теорія виникнення релігії	(6)	3	3
2.6	Основні елементи релігії	(9)	3	6
2.7	Суспільні функції релігії	(3)	1	2
3	Релігійний світогляд	36	18	18
3.1	Ідея надприродного	(6)	3	3
3.2	Ідея Бога	(6)	3	3
3.3	Ідея душі	(6)	3	3
3.4	Ідея безсмертя	(6)	3	3
3.5	Місце писемних джерел в релігійному світогляді	(6)	3	3
3.6	Біблія як святе письмо та культурно-історична пам'ятка	(6)	3	3
4	Християнство як світова релігія	72	30	42
4.1	Ідейна суть християнства	(21)	9	12
4.2	Первісне і раннє християнство	(9)	3	6
4.3	Християнство церковне	(9)	3	6
4.4	Православ'я як конфесія християнства	(15)	9	6
4.5	Католицизм як конфесія християнства	(9)	3	6
4.6	Протестантизм	(9)	3	6
5	Організація науково-дослідницької діяльності	45	18	27
6	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	15	6	9
7	Підсумкове заняття	3	3	—
Разом		216	93	123

1. Вступне заняття (3 год)

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Мета і завдання роботи гуртка.

Інструктаж із техніки безпеки. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична робота. Звіти гуртківців щодо виконання отриманих завдань на літо.

2. Загальне релігієзнавство (42 год)

2.1. Предмет і структура релігієзнавства (6 год)

Сутність і предмет релігієзнавства. Перші знання про релігію. Структура сучасного релігієзнавства: загальне релігієзнавство, філософія релігії, історія релігії, психологія релігії, феноменологія релігії, соціологія релігії, географія релігій.

Практична робота. Укладання таблиці «Структура сучасного релігієзнавства».

2.2. Принципи і методи релігієзнавства (6 год)

Об'єктивність – базовий принцип релігієзнавства. Толерантність як запорука свободи совісті. Принцип історизму. Синтезуюча роль діалектичного методу досліджень у релігієзнавстві. Феноменологічний метод. Герменевтика – теорія тлумачення текстів як метод релігієзнавчої науки. Українські дослідники релігії і їх праці.

Практична робота. Круглий стіл на тему «Визначні українські дослідники релігії і їх праці».

2.3. Концепції походження релігії (6 год)

Міфологічна концепція (М. Мюллер). Матеріалістична концепція (К. Маркс, Ф. Енгельс). Соціологічна концепція (Е. Дюркгейм). Психологічна концепція (З. Фрейд, К. Юнг).

Феноменологічна концепція релігії. Пошук джерел віри у людському мисленні і його способі сприйняття світу. Уникання ідеологічних (атеїстичних) упереджень (М. Еліаде).

Культурологічна концепція. Традиції як канали відтворення релігії.

Практична робота. Ознайомлення з основними науковими працями авторів концепцій походження релігії.

2.4. Еволюція релігійних вірувань (6 год)

Розвиток віри в надприродне як показник еволюції релігії. Фетишизм, магія, культ предків як первісні форми релігії. Анімізм, тотемізм, шаманство і демонізм як наслідок розвитку первісних форм релігії. Духи і боги: від демонізму – до політеїзму. Монотеїзм.

Практична робота. Перегляд і обговорення відеофільму на релігійну тематику.

2.5. Біблійна теорія виникнення релігії (6 год)

Особливості богословських теорій про походження релігії. Біблія про походження релігії та віри в Бога. Мойсей, Христос, Будда, Мухамед як засновники релігій. Від політеїзму – до монотеїзму. Біблійні причини загибелі давніх розвинутих цивілізацій.

Практична робота. Укладання порівняльної таблиці «Мойсей, Христос, Будда, Мухамед як засновники релігій».

2.6. Основні елементи релігії (9 год)

Поняття про структурні компоненти релігії. Релігійна свідомість: вчення, ідеї, уявлення, традиції, звички, пов'язані із вірою в надприродне, як духовна сторона релігії. Релігійні почуття та настрої як показник щирості релігійної віри.

Релігійний культ як зовнішня сторона релігії. Складові релігійного культу: молитви і поклоніння, богослужіння, пости, свята і обряди; храми, капища та предмети поклоніння.

Практична робота. Ознайомлення з культовими спорудами рідного краю.

2.7. Суспільні функції релігії (3 год)

Релігійні організації – деномінація, церква, секта. Жерці (пастирі, священнослужителі) і віруючі в релігії. Релігійна ієрархія. Релігійна адміністрація. Вищі органи влади в релігії.

Практична робота. Написання творчої роботи «Культові споруди рідного краю».

3. Релігійний світогляд (36 год)

3.1. Ідея надприродного (6 год)

Світогляд, його визначення, характеристики та функції. Віра в надприродне – особливість і серцевина релігійного світогляду. Релігія і різні форми містики.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.2. Ідея Бога (6 год)

Бог в релігії. Докази існування Бога. Ідея єдності людини і Бога. Пошук Бога як відкриття себе. Теїзм, пантеїзм, деїзм і атеїзм.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.3. Ідея душі (6 год)

Уявлення та вчення про душу в різних релігійних та містичних світоглядах. Співвідношення духа, душі і тіла. Докази існування душі в релігії.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.4. Ідея безсмертя (6 год)

Віра в безсмертя – відмінна риса людини. Релігії про потойбічне життя. Системи християнських віросповідань про душу та посмертне існування людини чи її душі. Докази існування людини після смерті. Моральний сенс ідеї безсмертя.

Практична робота. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат.

3.5. Місце писемних джерел в релігійному світогляді (6 год)

Священні міфи (перекази) та святе письмо. Порівняльна характеристика святого письма різних релігій. Танах, Біблія, Коран, Веди. Трипітака. Твори Гомера, Конфуція. Книга мормонів. Поняття богонатхненності.

Практична робота. Ознайомлення з текстами священних писань. Робота з літературою та з ресурсами Інтернету. Ознайомлення з комп'ютерною програмою «Цитата з Біблії».

3.6. Біблія як святе письмо та культурно-історична пам'ятка (6 год)

«Біблія» – слово і поняття. Структура біблійного тексту. Старий і Новий Завіт. Час написання і автори Біблії. Історія формування священних текстів. Оригінальні тексти і переклади Біблії. Апокрифи. Українські видання Святого Письма. Місце Біблії в християнстві.

Практична робота. Ознайомлення з книгами Біблії різних видавництв і перекладів. Робота в комп'ютерній програмі «Цитата з Біблії» з електронного носія.

4. Християнство як світова релігія (72 год)

4.1. Ідейна суть християнства (21 год)

Ідея Бога в християнській релігії. Відношення світу і Бога за віруванням християн. Поняття триєдності Бога і суперечки навколо цього. Христос – центральна постать християнства. Смысл людського життя небесного Спасителя (Христа). Християнське вчення про складові частини людини (дух, душа, тіло). Потойбічне життя: рай, пекло та чистилище. Кінець світу (Страшний суд. Армагедон. Новий Єрусалим).

Віра у християнстві. Що таке віра, для чого потрібна, як її розвивати. Символ віри. Молитва як засіб спілкування з Богом. Види молитов. Господня молитва «Отче наш».

Царство Боже, його ознаки. Чудеса і притчі Ісуса Христа. Пророки, пророцтва і чудеса в християнстві. Нагірна проповідь Ісуса Христа і моральна концепція християнства. Мета і смисл життя людини. Різноманітні трактування християнського вчення про шляхи спасіння (вірою, добрими справами, обраністю, послухом церкви) як ідеологічна передумова поділу християнства на конфесії, церкви та секти.

Обрядова система християнства. Сім таїнств. Іконовшанування, вшанування хреста, реліквій, святих та священних місць. Богослужіння, пости. Чернецтво.

Практична робота. Пошук у текстах Біблії або комп'ютерної програми «Цитата з Біблії» з електронного носія понять «віра»; «Царство Боже»; «блаженство», «спасіння».

Пошук у бібліотечних та Інтернет-джерелах інформації про обряди християнства, ікони, святі місця, жести і священні предмети християнства. Узагальнення і систематизація зібраних матеріалів у формі реферата.

Перегляд і обговорення фільму про християнство. Написання відгуку про фільм.

4.2. Первісне і раннє християнство (9 год)

Місце і час виникнення християнства. Духовні джерела первісного християнства. Месіанські тексти Старого Заповіту. Ісус Христос – засновник нової релігії. Сходження Святого Духа – час народження християнської церкви. Загальні риси устрою та діяльності первісного християнства.

Роль і значення апостола Павла у наверненні язичників до нової Церкви.

Початок формування християнства як світової релігії. Послання апостола Павла як початок формування віровчення. Мучеництво як основа новоутвореної Церкви.

Утвердження християнства у Римській імперії.

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів, створення мультимедійної презентації на тему «Ісус Христос – засновник нової релігії».

4.3. Християнство церковне (9 год)

Перетворення християнства на державну релігію Римської імперії. Розвиток християнства під керівництвом Отців та Учителів церкви. Помісні та Вселенські собори. Формування християнської церкви. Символ віри християнства. Добір книг до канону святого письма. Розвиток християнського культу. Християнство – державно-панівна релігія Римської імперії. Розпад Римської імперії (395 р.).

Розколи у християнстві: халкедонський (450 р.), «велика схизма» (1054 р.), Реформація 1517 року. Пізній протестантизм як спроба повернення до первісної церкви. Унії: Берестейська (1596 р.) і Ужгородська (1646 р.).

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів, написання реферативних робіт на тему «Формування християнської церкви».

4.4. Православ'я як конфесія християнства (15 год)

Історія формування та географія поширення православ'я. Існуючі назви православ'я та їх зміст. Самовизначення православ'я як єдиної, святої, апостольської, істинної і спасаючої церкви. «Поза православною церквою немає спасіння». Місце Святого Письма і святих переказів («священного послання») в православному віровченні. Авторитет святих Отців та Вчителів церкви. Еклезіологія (вчення про церкву, про еклезію) та вчення про хіротонію («рукопокладання», висвячення духівництва) в православ'ї.

Євхаристичне та молитовне спілкування в православ'ї. Особливості православного культу: молитви, богослужіння, таїнства, обряди; храми, ікони, обереги, святі місця; свята і пости. Православ'я в повсякденному житті віруючих.

Організаційна структура православ'я. Вселенське православ'я. Авторитет чотирьох східних (апостольських) патріархів. Становлення нових автокефальних церков. Церкви автономні.

Практична робота. Огляд наукової літератури на тему «Особливості православного культу», виокремлення і систематизація цитат.

4.5. Католицизм як конфесія християнства (9 год)

Історія та географія поширення католицизму. Назви католицизму. Самовизначення католицизму як єдиної, вселенської, святої і спасаючої церкви. Особливості католицького християнства. Місце папи в католицизмі. «Без папи немає спасіння». Духівництво і чернечі ордена в католицизмі.

Культ в католицизмі. Структура адміністративного устрою католицизму. Греко-Католицькі (Уніатські) церкви. Розкольницькі течії в католицизмі. Старокатолицизм. Сучасні опозиційні рухи. Маріанство.

Практична робота. Огляд наукової літератури на тему «Особливості католицького християнства», виокремлення і систематизація цитат.

4.6. Протестантизм (9 год)

Соціально-історичні та ідеологічні причини появи протестантизму. Лютеранство, кальвінізм і англіканство – основні напрямки раннього протестантизму. Ідейні та соціальні причини наступного розгалуження в рамках основних течій протестантизму. «Пізній протестантизм».

Особливості протестантського віровчення. Антипапізм та антикатолицизм – загальна риса всіх протестантських напрямів та течій. «Повернення» до біблійного християнства. Протестантські доктрини: «Лише святе письмо» (Sola scriptura), «Лише вірою» (Sola fide), «Лише благодаттю» (Sola gratia), «Лише Христос» (Solus Christus), «Лише Богу слава» (Soli Deo gloria). Багаточисельність сучасних протестантських церков і сект. Екуменічний рух.

Практична робота. Огляд наукової літератури на тему «Особливості протестантського віровчення», виокремлення і систематизація цитат.

5. Організація науково-дослідницької діяльності (45 год)

Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми наукової роботи; мета і завдання роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розробки в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, які містять певні і положення, цитати художніх текстів, наукових праць, висновки, література, додатки.

План-проспект.

Принципи збору інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Конспектування.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді.

Оформлення наочних матеріалів та використання технічних засобів.

Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусії.

Практична робота. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розробка плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування та оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (15 год)

Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична робота. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культових споруд.

7. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення кращих учнів. Поради і рекомендації для подальшої науково-дослідницької роботи. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- предмет релігієзнавства;
- принципи і методи релігієзнавства;
- зміст концепцій походження релігії;
- визначення понять монотеїзму і політеїзму;
- основні елементи релігії;
- означення понять деномінація, церква, секта;
- ідеї, які формують релігійний світогляд людини;
- священні книги релігій;
- загальні відомості з історії написання Біблії;
- авторів перекладу Біблії українською мовою;
- основні поняття християнства: Бог, Віра, Царство Боже, Спасіння;
- конфесійні відмінності у догматиці;
- обрядові відмінності різних конфесій в християнстві;
- історію виникнення християнства і церкви;
- Символ віри християнства;
- причини розколу церкви;
- причини реформацій церкви;
- зміст Берестейської і Ужгородської Уній;
- сутність православ'я і особливості його культу;
- сутність католицизму і особливості його культу;
- особливості протестантського віровчення;
- поглиблено знати матеріали вибраної для дослідження теми;
- основні правила публічного виступу.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- складати індивідуальний план роботи;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- використовувати різні методи, визначати об'єкт дослідження;
- визначати і аргументувати актуальність роботи, теоретичне і практичне значення, особистий внесок автора, новизну роботи;
- працювати за систематичним та алфавітним каталогом, бібліографічним покажчиком;
- давати стислий аналіз прочитаної літератури з обраної теми;
- грамотно оформляти роботу;
- створювати мультимедійні презентації;

- складати план захисту науково-дослідницької роботи;
- чітко формулювати свої думки, толерантно вести дискусію;
- готувати виступ і виголошувати його з огляду на ситуацію спілкування.

Вищий рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	2	1
2	Релігії в Україні	90	53	37
2.1	Дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян	(6)	3	3
2.2	Запровадження християнства в Русі	(6)	3	3
2.3	Православна церква в Україні	(18)	12	6
2.4	Греко-католицька церква в Україні	(18)	12	6
2.5	Протестантизм в Україні	(18)	12	6
2.6	Розвиток релігії на Закарпатті (регіональна тема)	(3)	1	2
2.7	Іудаїзм в Україні	(6)	3	3
2.8	Іслам в Україні	(6)	3	3
2.9	Релігія і церква в сучасній Україні	(3)	1	2
2.10	Сучасні неорелігійні рухи	(6)	3	3
3	Свобода, права і релігія	24	11	13
3.1	Зміст поняття «свобода совісті»	(3)	2	1
3.2	Міжнародні правові документи про свободу совісті	(9)	3	6
3.3	Законодавство України про свободу совісті	(12)	6	6
4	Основи науково-дослідницької діяльності	84	30	54
5	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	12	3	9
6	Підсумкове заняття	3	1	2
Разом		216	100	116

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Мета і завдання роботи гуртка на навчальний рік.

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична робота. Звіти гуртківців щодо виконання отриманих завдань на літо. Обговорення індивідуальних планів роботи.

2. Релігії в Україні (90 год)

2.1. Дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян (6 год)

Археологічні та історичні свідчення про релігійні вірування родів та племен, що жили на землях України. Релігія часів Трипільської культури (VI–III-є тисячоліття до нашої ери). Релігія осілих скіфів. Вплив дослов'янських релігійних вірувань на релігійні вірування східних слов'ян.

Релігійні вірування східних слов'ян. Похоронні обряди. Культ предків. Род, Рожениця, Берегиня. Пандемонізм: домовий, лісовик, нявка, русалка, упирі, вурдалаки, відьми. Шлюбні культи.

Релігія племен Русі. Збруцький ідол. Спроби князів Ігоря та Володимира створити національно-державну релігію. Причини невдач релігійних реформ.

Залишки дохристиянських релігійних вірувань у християнських віруваннях нащадків східних слов'ян.

Практична робота. Підготовка і укладання опитувальника «Що я знаю про дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян». Проведення опитування. Узагальнення і аналіз матеріалів опитування.

2.2. Запровадження християнства в Русі (6 год)

Християнство у грецьких і римських колоніях Північного Причорномор'я.

Соціально-політичне та міжнародне становище Русі 10-го століття. Стихійне проникнення християнства на територію України. Потреба в державній релігії. Візантія і папство в 10-му столітті. Положення християнської церкви у Візантії. Київська Русь і Візантія. Варіанти можливого прийняття різних релігій. Договір Візантії з Володимиром і порушення імператорами своїх обіцянок. Хрещення киян та новгородців. Християнська церква в Русі часів князя Володимира. Традиції візантійського християнства в Русі. Київська митрополія.

Співвідношення духовного світу слов'ян і духу християнства. Асиміляція язичницької культури східних слов'ян з християнством. Формування нової духовності на основі християнства.

Православ'я як чинник відчуження Київської Русі від католицького Заходу.

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів на тему «Прийняття християнства на Русі як новий етап розвитку держави».

2.3. Православна церква в Україні (18 год)

Церковний ранг та структура Київської митрополії в складі Константинопольського патріархату. Православна церква Русі впродовж 11–12 століть. Політика вищого духовництва в часи татаро-монгольського лихоліття. Православна церква в Україні в часи литовського та польського панування.

Київська і Галицько-Волинська митрополії. Самочинне відокремлення Московської митрополії від Київської.

Українська православна церква в боротьбі за збереження української нації. Церковна верхівка в часи Берестейської Унії (1596 р.). Відновлення козаками православної церковної ієрархії в 1620 році. Православні братства. Особлива позиція православної церкви в часи приєднання України до Московського царства.

Православ'я як чинник розквіту української національної культури в 16–17 ст. Злет православної богословської думки. Катехизис Петра Могили. Архітектура могилянської доби. Братські школи. Острозький та Києво-Могилянський колегіуми. Православна церква в боротьбі з протестантизмом і католицизмом на українських землях.

Спротив духовенства та мирян підпорядкуванню Київської митрополії Московському патріархату. Канонічний статус Київської митрополії. Роль українського духовництва в розвитку духовної, богословської культури Великої Росії. Спустошення православної церкви в Україні.

Православна церква в Україні за часів Синодального правління. Більшовицький переворот у 1917 році – початок гонінь на православну церкву.

Українська Народна Республіка: боротьба за відновлення автокефалії православної церкви в Україні. Українська автокефальна церква 1921–1930 років. Зміст та форми антирелігійної політики Радянської влади до 1941 року. Надання Вселенським Патріархом (1924 р.) Томасу про автокефалію православної церкви в Польщі (Західній Україні).

Православна церква після возз'єднання України упродовж 1939–1944 років. Сергіянство як еклесіологічна ересь у православ'ї.

Стан православ'я в сучасній Україні – боротьба за відновлення канонічної незалежності української православної церкви.

Українська православна церква (Московського патріархату) – здобутки, проблеми і перспективи. Українська православна церква Київського патріархату. Українська автокефальна православна церква. Автономна Українська православна церква. Перспективи створення єдиної Помісної Православної Церкви в Україні.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку православ'я в нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження.

Диспут на тему «Створення єдиної Помісної Православної Церкви в Україні: міф чи реальність».

2.4. Греко-католицька церква в Україні (18 год)

Сутність уніатства. Ідея унії та її реалізації. Флорентійська Унія і християнство в Україні.

Православ'я і католицизм у князівстві Литовському. Релігійна політика Польщі на українських землях. Причини прийняття Унії в Україні. Історія підготовки об'єднання з католицькою церквою: плани польської шляхти; розрахунки і дії українських ієрархів та української шляхти. Уніатський і

протиуніатський собори 1596 року в Бересті. Перехід на бік Унії львівського митрополита Шумлянського (1700 р.) та ліквідація православ'я в Галичині. Поширення уніатства в Україні. Унія на землях Закарпаття (1649 р.).

Поділ Польщі в кінці 18 століття. Унія в Галичині в антиросійській політиці Австрії. Ліквідація Унії на Волині (1839 р.). Національне відродження греко-католицької церкви в ХІХ – поч. ХХ-го століть. Митрополит Андрей Шептицький.

Греко-католицька церква за межами України. Приєднання західно-українських земель до СРСР (1939 р.) та ліквідаційний собор (1946 р.). Катакомбний період греко-католицької Церкви в СРСР.

Наслідки насильницької ліквідації УГКЦ. Поява секти покутників. Греко-католицька Церква в діаспорі.

Відновлення діяльності греко-католицької церкви в Україні. Причини, хід та наслідки відновлення греко-католицької церкви в Україні. Сучасний стан греко-католицької церкви в Україні. Проблеми створення греко-католицького патріархату. Відносини з Апостольською столицею та з діючими православними церквами України.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку греко-католицької церкви в нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження.

Створення мультимедійних презентацій «Діяльність греко-католицької церкви в Україні».

2.5. Протестантизм в Україні (18 год)

Поява протестантизму на українських землях. Антитринітарії та соцініани (кальвіністи) на Волині. Просвітницька діяльність протестантів. Переклади Біблії українською мовою. Братські школи протестантів. Протестантська академія в Кисиліні (Кислицях) та Рахові. Виселення та знищення українських протестантів польською владою та повсталими козаками.

Південно-руський штундизм. П'ятидесятництво воронаєвського напрямку в Україні. Проникнення баптизму в Україну. Церква євангельських християн-баптистів, її утворення та розпад. Адвентизм в Україні.

Передумови та історія появи протестантизму та «пізнього протестантизму» на Закарпатті.

Протестантизм у сучасній Україні. Легалізація діяльності протестантських церков і сект. Всесвітній з'їзд Свідків Єгови (1994 р.). Поширення протестантських общин. Місіонерська діяльність закордонних протестантських центрів. Зріст чисельності віруючих протестантів.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку протестантизму в нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження.

Написання рефератів на тему «Протестантизм у сучасній Україні».

Представлення рефератів.

2.6. Розвиток релігії на Закарпатті (регіональна тема) (3 год)

Роль географічних і етнічних особливостей Закарпаття у розвитку релігії. Прийняття християнства і конфліктність його розвитку. Вплив Австро-Угорської імперії, мадяризація і окатоличення. Наслідки запровадження Унії (1649 р.). Боротьба між католицизмом і православ'ям як національна трагедія (1920 р.). Вплив москвофілів. Свобода зміни віри під час панування Чехословаччини.

Зв'язок закарпатців із протестантськими общинами Росії, Європи і Америки. Поширення християнської літератури.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденції змін релігійності Закарпаття.

2.7. Іудаїзм в Україні (6 год)

Шляхи і час проникнення іудаїзму в Україну. Поширення іудаїзму серед євреїв України. Причини, умови та історія виникнення і розвитку хасидизму в Україні. Святі цадіки в Україні. Сіонізм і антисемітизм в Україні. Єврейські погроми. Іудаїзм у сучасній Україні. Месіанські єврейські общини.

Практична робота. Дослідження стану й динаміки розвитку єврейських релігійних громад нашого краю.

Диспут на тему «Проблеми антисемітизму в Україні».

2.8. Іслам в Україні (6 год)

Шляхи проникнення ісламу на землі України. Іслам – державна релігія Кримського ханства. Російсько-турецька війна кінця 18 століття і виселення мусульман із Новоросійського краю. Насильницьке навернення залишених мусульман у християнство. Гагаузи.

Іслам у Криму після приєднання Криму до Росії. Іслам у Криму в роки Радянської влади. Відродження ісламу в Криму після 1991 року.

Практична робота. Пошук і систематизація матеріалів на тему «Мусульманські громади і організації в сучасній Україні».

2.9. Релігія і церква в сучасній Україні (3 год)

Оживлення та відродження релігійних вірувань в Україні. Стан, динаміка і тенденції змін релігійності в Україні. Традиційні релігії українців. Релігії національних меншин. Нові релігії, церкви та секти.

Місце релігії та релігійних організацій у державній розбудові України. Проблема міжконфесійних конфліктів.

Практична робота. Дослідження стану, динаміки і тенденції змін релігійності нашого краю.

2.10. Сучасні неорелігійні рухи (6 год)

Причини активного релігійстворення в наш час.

Богошукування орієнтального напрямку. Товариство свідомості Кришни. Дзен (чань)-буддизм. Послідовники Саї Баби. Громади Шрі Чинмоя. «Всесвітня

чиста релігія» (Сахаджа-Йога). «Трансцендентальна медитація». Товариство Шрі Ауробіндо (інтегральна йога).

Неохристиянські рухи. Богородична церква. Новоапостольська церква. Церква Ісуса Христа святих останніх днів (мормони). Церква Христа. Церква останнього заповіту (віссаріонівці). Харизматичні об'єднання.

Синтетичні неорелігії. Церква єднання (церква уніфікації), Віра Багаї, АУМ Синрікьо, Біле Братство. Езотеричні об'єднання. Всесвітнє теософське товариство. «Агні Йога». Діанетика, наука розуму, християнська наука – саєнтологічні рухи. Неоязичництво. Демоністичні культу.

Практична робота. Складання порівняльної таблиці «Сучасні неорелігійні рухи».

3. Свобода, права і релігія (24 год)

3.1. Зміст поняття «свобода совісті» (3 год)

Філософсько-релігієзнавчий зміст поняття «свобода совісті». Духовний суверенітет, воля і свобода вибору. Свобода релігійної совісті: свобода релігії, віросповідання, церкви. Свобода в релігії і релігійна толерантність. Органічна єдність права на свободу думки, совісті, релігії та переконань.

Принципи відносин між державою і церквою. Моделі державно-церковних відносин.

Практична робота. Ознайомлення з різними моделями державно-церковних відносин у світі.

3.2. Міжнародні правові документи про свободу совісті (9 год)

«Всезагальна Декларація прав людини» (статті 1, 2, 18, 19). «Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти» (1962 р.) про вивчення релігії в школі, «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права» (1973 р.) про свободу совісті. Проблеми свободи совісті в «Заключному Акті наради з питань безпеки і співробітництва в Європі» (Хельсінкі, 1975 р.). «Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості» (1981 р.) про свободу думки, релігії, совісті і переконань.

Конституції і законодавство країн світу про свободу совісті. «Акт про відновлення свободи релігії» (Restoration Act Freedom of Religion RAFR) в США (1993 р.) та його вплив на релігійну ситуацію у світі. Міжнародні протести з приводу російського законодавства про свободу совісті.

Практична робота. Ознайомлення з правовими міжнародними документами щодо свободи совісті. Робота в бібліотеці та з інтернет-ресурсами.

3.3. Законодавство України про свободу совісті (12 год)

Ратифікація Україною всіх Міжнародних правових актів про свободу совісті. Конституційні засади свободи совісті в Україні. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Зміни і доповнення.

Додаткові правові акти, інструкції та розпорядження про свободу совісті в Україні. Проблеми удосконалення законодавства про свободу совісті та юридично-правового вирішення конфліктних ситуацій, що пов'язані з релігіями та релігійністю в Україні. Про узгодження віровчення і діяльності релігійних організацій з інтересами держави та народу України. Про залучення релігійних організацій до діяльності політичних партій. Про традиційне віросповідання та державну церкву. Про військових капеланів. Про «Закон Божий» у державних навчальних закладах. Про державну дотацію навчальним закладам релігійних організацій. Про повернення та перерозподіл храмів. Про канонічні аспекти релігійних конфліктів. Про місіонерство закордонних центрів. Про нові та тоталітарні секти.

Практична робота. Ознайомлення з правовими документами українського законодавства щодо релігії. Робота в бібліотеці та з ресурсами Інтернету.

Семінар на тему «Релігійні конфлікти в Україні».

4. Основи науково-дослідницької діяльності (84 год)

Перспективні напрями досліджень у релігієзнавстві.

Вибір теми наукового дослідження. Чіткість та науковість формулювання теми. Об'єкт та предмет дослідження.

Структура наукового дослідження. План роботи.

Вступна частина наукової роботи. Мета та завдання дослідження. Аналіз проблеми в науковій літературі й практиці. Обґрунтування актуальності і відповідності проблеми сучасним вимогам суспільства. Методи дослідження. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Пошук інформації та методика опрацювання наукової літератури.

Основні вимоги до написання різних видів учнівських дослідницьких робіт.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Бібліографічний опис наукових джерел.

Редагування та корегування роботи.

План захисту роботи. Доповідь. Логічність та послідовність викладу матеріалу.

Оформлення наочних матеріалів. Використання технічних засобів.

Основи риторики. Правила ведення дискусії. Культура поведінки під час наукової доповіді.

Виступ перед аудиторією. Специфіка ведення наукового діалогу.

Практична робота. Розробка концепції дослідження, визначення мети та завдань роботи. Створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності.

Складання плану наукової роботи. Вибір методів дослідження. Підбір теоретичних релігієзнавчих джерел, необхідних для роботи.

Створення вступної частини наукового дослідження. Структурування основної частини наукової роботи, укладання розділів.

Опрацювання наукової літератури й систематизація прочитаного.

Обробка фактичного матеріалу.

Оформлення посилань на опрацьовану наукову літературу.

Робота над розділами основної частини наукового дослідження. Введення та оформлення ілюстративного матеріалу.

Формування висновків до кожного розділу.

Обробка і критичний аналіз результатів наукової роботи. Узагальнення та формулювання висновків.

Формування списку використаної літератури. Укладання додатків до наукової літератури.

Редагування та корегування роботи, підготовка матеріалів до друку

Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Підготовка мультимедійної презентації. Виступ. Проведення дискусії.

Обговорення виступів, визначення недоліків, коментування, поради.

5. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (12 год)

Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична робота. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культових споруд.

6. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької роботи.

Практична робота. Наукова конференція – презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- релігійні вірування племен, що жили на землях України;
- дохристиянські вірування східних слов'ян і залишки їх у християнстві;
- історію запровадження християнства на Русі;
- основні віхи історії православ'я на Україні;
- стан православ'я в сучасній Україні;

- історію впливу католицизму на Україні;
- причини введення Уній в Україні;
- суть греко-католицької деномінації;
- історію і причини появи протестантизму в Україні;
- різновиди протестантських деномінацій в Україні;
- доктринальні подібності і відмінності протестантських деномінацій;
- історію розвитку християнства у своєму краї;
- історію розвитку іудаїзму в Україні;
- причини появи, суть і наслідки антисемітизму;
- історію розвитку і стан мусульманства в Україні;
- сучасне релігійне становище в Україні;
- сучасні неорелігійні, неохристиянські рухи;
- права людини на свободу совісті;
- умови зміни законів про права на свободу совісті в Україні;
- методи релігієзнавчих досліджень;
- будову наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- оперувати основними релігієзнавчими поняттями;
- обґрунтовувати появу християнства в Україні;
- пояснювати суть відмінностей між православ'ям і католицизмом;
- пояснювати суть відмінностей різних християнських деномінацій;
- пояснювати суть антисемітизму;
- володіти методами релігієзнавчого дослідження;
- складати алгоритм наукового дослідження;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів і Інтернету;
- проводити анкетування, опитування свідків подій для збору матеріалів по досліджуваній темі;
- опрацьовувати зібраний матеріал;
- структурувати наукову роботу;
- формулювати висновки наукового дослідження;
- укладати список використаної літератури;
- укладати додатки до наукової літератури;
- редагувати та корегувати текст;
- оформляти роботу;
- оформляти наочні матеріали;

- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи і виголошувати доповідь з урахуванням ситуації спілкування;
- аналізувати власні помилки і знаходити шляхи їх усунення.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
DVD-плеєр	1 шт.
Екран для демонстрації	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
Фотоапарат	За потребою
Диктофон	За потребою
Комп'ютерна програма «Цитата з Біблії»	1 шт.
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	
Фломастери	За потребою
Клей ПВА	За потребою
Серветки з тканини або поліетилену	За потребою
Гумка	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою
<i>Таблиці</i>	
Політична карта світу	1 шт.
Карта розповсюдження релігій	1 шт.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аверинцев С. Софія-Логос : Словник / С. Аверинцев. – К. : Дух і літера, 2005. – 650 с.
2. Авеста. Зороастрийские архивы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://avesta.isatr.org/index.htm>
3. Андросов В. П. Будда Шакьямуни и индийский буддизм. Современное истолкование древних текстов / В. П. Андросов. – М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2001. – 508 с.
4. Аникин Д. А. История религии : конспект лекций [Электронный ресурс] / Даниил Аники. – М. : Высшее образование, 2007. – 188 с. – Режим доступа: <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=97498>
5. Аширов Н. Ислам и нация / Н. Аширов. – М. : Политиздат, 1975. – 143 с.
6. Бхагавад-Гіта як вона є (з оригінальними санскритськими текстами, транслітерацією кирилицею, послівним перекладом, літературним перекладом та поясненнями Бгактіведанти Свами Прабгупади). [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://ua.philosophy-of-religion.org.ua/bhagavad_gita.html
7. Белицкий М. Шумеры. Забытый мир [Электронный ресурс] / М. Белицкий. – М. : Наука, 1980. – 396 с. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/185065/read>
8. Бердяев Н. А. Царство Духа и царство кесаря / Н. А. Бердяев. – М. : Республика, 1995. – 383 с.
9. Библия в гравюрах Гюстава Доре с библейскими текстами по синодальному переводу. – М. : Свет на Востоке, 1993. – 467 с. : ил.
10. Біблія : книги священного писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К. : Видання Київської Патріархії УПЦ КП, 2004. – 1408 с.
11. Біблія або Книги святого письма Старого й Нового Заповітів / перекл. з давньоєврей. та грецьк. І. Огієнко. – М. : Видання Московського патріархату, 1989. – 296 с.
12. Білоусенко О. Земне життя Господа Ісуса Христа / О. Білоусенко ; за ред. В. С. Радько. – К. : Час, 1992. – 101 с.
13. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі / М. Ю. Брайчевський. – К. : Наукова думка, 1988. – 261 с.
14. Васильев А. С. История религий Востока [Электронный ресурс] / А. С. Васильев. – М. : Высшая школа, 1988. – 416 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Vasil1/index.php
15. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Макс Вебер. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
16. Веретенников А. М. Города майя и ацтеков / А. М. Веретенников. – М. : Вече, 2003. – 208 с.
17. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви [Електронний ресурс] : у 4 т., 5 кн. / І. Власовський. – Репринт. відтвор.

- вид. 1977 р. – К.: Либідь, 1998. – 360 с. – Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=23202>
18. Войтович В. Міфи та легенди давньої України / В. Войтович. – Тернопіль : Богдан, 2009. – 408 с.
 19. Войтович В. М. Українська міфологія / В. М. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
 20. Вонг Е. Даосизм / Е. Вонг. – М. : Гранд, 2001. – 352 с.
 21. Греченко В. А. Історія світової та української культури [Електронний ресурс] : Підручник для вищ. закл. освіти / В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко. – К. : Літера, 2000. – 464 с.
 22. Герье В. Западное монашество и папство / В. Герье. – М. : Т-во печатня Яковлева, 1913. – 334 с.
 23. Гимбутас М. Славяне : Сыны Перуна [Электронный ресурс] / М. Гимбутас. – М. : Центрполиграф, 2007. – 216 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/gimb/
 24. Гимбутас М. Цивилизация Великой Богини : мир Древней Европы [Электронный ресурс] / М. Гимбутас. – М. : РОССПЭН, 2006. – 572 с. : илл. – Режим доступа: <http://www.kodges.ru/52103-civilizaciya-velikoj-bogini-mir-drevnej-evropy.html>
 25. Гладких В. В. Синкретичний характер становлення традиції дзен-буддизму [Електронний ресурс] : дис... канд. філос. наук: 09.00.11 / Гладких Валентин Валерійович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К, 2005. –
Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=religion&id=209
 26. Гоголь Микола. Роздумування про Божественну Літургію. Переклад і додатки опрацював о. д-р Микола Комар [Електронний ресурс] / Микола Гоголь. – Львів : Монастир Свято-Іванівська Лавра. Видавничий відділ «Свічадо», 2003. – 157 с. –
Режим доступу: <http://library.kr.ua/elmuseum/manuscript/gogol/>
 27. Голб Норман. Хазарско-еврейские документы X века / Норман Голб, Омелян Прицак. – Москва-Иерусалим, 1997. – 240 с.
 28. Горський В. Л. Адвентизм : історія і сучасність / В. Л. Горський. – К. : Знання, 1987. – 48 с.
 29. Грушевський М. С. Духовна Україна : зб. творів / М. С. Грушевський. – К. : Либідь. – 560 с.
 30. Губерський Л. В. Людина і світ : підручник / Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, А. О. Приятельчук та ін. ; гол. ред. Л. В. Губерський. – 2-ге вид. випр. і доп. – К. : Т-во «Знання», 2001. – 349 с.
 31. Гудінг Д. Людина та її світогляд : в 3-х т. / Д. Гудінг, Дж. Леннокс. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2007.
Т. 1: Для чого ми живемо і яке наше місце у світі. – 2007. – 416 с.
Т. 2: У пошуках істини і реальності. – 2007. – 376 с.
Т. 3: У пошуках істини і реальності. – 2007. – 480 с.

32. Гьофнер Й. Християнське суспільне вчення / Йозеф Гьофнер; кардинал. – Львів : Свічадо, 2002. – 304 с.
33. Давидюк В. Ф. Первісна міфологія українського народу / В. Ф. Давидюк. – Луцьк, 2005. – 310 с.
34. Дандарон Б. Д. Буддизм. Сб. статей / Б. Д. Дандарон. – СПб : Дацан Гунзэчойнэй, 1996. – 144 с.
35. Данилов В. Заметки о средневековой инквизиции [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://veritas.katolik.ru/books/inkvizic.htm#0>
36. Джексон П. Доктрины и устройство баптистских церквей / П. Джексон. – Одесса : Християнское просвещение, 1993. – 199 с.
37. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев / Жорж Дюмезиль. – М. : ГРВЛ «Наука», 1986. – 234 с.
38. Дюмулен Г. История дзэн-буддизма / Генрих Дюмулен. – М. : ЗАО Центрполиграф, 2003. – 317 с.
39. Экземплярский В. И. Учение древней Церкви о собственности и милостыне / Экземплярский В. И. – К., 1910. – 279 с.
40. Еліаде М. Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і Андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання [Електронний ресурс] / М. Еліаде. – К. : Основи, 2001. – 592 с. – Режим доступа: http://chtyvo.org.ua/authors/Eliade_Mircea/Sviaschenne_i_myske/
41. Элиаде М. История веры и религиозных идей: в 3-х томах / Мирча Элиаде. – М. : Критеріон, 2002.
Том 1: От каменного века до элевсинских мистерий. – 2002. – 464 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Eliad_2/13.php
Т. 2: От Гаутамы Будды до триумфа христианства . – 2002. – 512 с. – Режим доступа: http://www.koob.ru/mircea_eliade/#books
Т. 3: От Магомета до реформации. – 2002. – 352 с. – Режим доступа: http://www.koob.ru/mircea_eliade/#books
42. Элиаде М. Очерки сравнительного религиоведения [Електронний ресурс] / М. Элиаде. – М. : Ладомир, 1999. – 488 с. – Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/relig/relig010.htm>
43. Эрикер К. Буддизм / К. Эрикер. – М. : Гранд, 1999. – 301 с.
44. Елизаренкова Т. Я. «Ригведа» – великое начало индийской литературы и культуры [Електронний ресурс] / Т. Я. Елизаренкова // Ригведа. Мандалы I–IV. – М. : Наука, 1999. – 768 с. – Режим доступа: <http://scriptures.ru/vedas/rigveda.htm>
45. Елизаренкова Т. Я. Мир идей ариев Ригведы [Електронний ресурс] // Ригведа. Мандалы V–VIII. – М. : Наука, 1995. – 752с. – Режим доступа: http://test.vedam.ru/library/culture/articles/elizarenkova_1995.pdf
46. Замаровський В. Спочатку був Шумер : наук.-худ. нарис / Войтех Замаровський. – К. : Веселка, 1983. – 207 с. : іл.
47. Зелінський А. Л. Александрійські фараони та їхні піддані. Зміцнення влади перших Птолемеїв / А. Л. Зелінський; Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України. – К. : Академперіодика, 2010. – 664 с.

48. Іларіон (Іван Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу : іст.-реліг. моногр / Митрополит Іларіон. – К. : Обереги, 1992. – 424 с.
49. Іван Огієнко. Українська церква : Нариси з історії Української Православної Церкви [Електронний ресурс] : у 2 т. / Митрополит Іларіон. – К. : Україна, 1993. – 284 с. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ohienko/oh.htm>
50. Ісіченко І. Загальна церковна історія : Підручник для вищих духовних шкіл / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2001. – 601 с.
51. Ісіченко І. Історія Христової Церкви в Україні / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2003. – 471 с.
52. Ісіченко І. Монашество давнього Єгипту / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2002. – 214 с.
53. Історія релігії в Україні : навчальний посібник / А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б. О. Лобовик та ін. ; за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. – К. : Знання, 1999. – 735 с.
54. Калліст. Православна Церква / Каліст; митрополит (УЕР). – К. : Дух і літера, 2009. – 380 с.
55. Каниткар В. П. Религии мира. Индуизм / В. П. Каниткар, У. Оуэн Коул. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2001 г. – 320 с.
56. Кислюк К. В., Кучер О. М. Релігієзнавство : Навч. посібник для студентів вузів. – 3-є вид., перероб. і доп. / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. – К. : Кондор, 2004. – 646 с.
57. Каспер В. Ісус Христос / Вальтер Каспер; кардинал. – К. : Дух і літера, 2008. – 424 с.
58. Клейн Л. С. Древние миграции и происхождение индоевропейских народов / Л. С. Клейн. – Санкт-Петербург, 2007. – 226 с. – Режим доступа: <http://www.protobulgarians.com/Russian'20translations/Klein'20L'20S.pdf>
59. Конфуцій. Велике Вчення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://javalibre.com.ua/java-book/book/474>
60. Коран українською мовою [Електронний ресурс] // Всесвіт. – 1990. – № 6. – С. 90–129. – Режим доступу: <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=1001322>
61. Коран [Текст] // дослідження, пер. (фрагмент) і комент. В. Рибалкін; НАН України, Інститут сходознавства ім. А. Кримського. – К. : Стилос, 2002. – 270 с.
62. Котрелл М. Белые божества инков / М. Котрелл. – М. : Эксмо, 2006. – 240 с.
63. Крижанівський О. П. Історія стародавнього сходу [Електронний ресурс] / О. П. Крижанівський – К. : Либідь, 2002. – 594 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/istoriya/istoriya_starodavnogo_shodu_-_krizhanivskiy_op
64. Кун Н. А. Легенды и мифы древней Греции / Н. А. Кун. – М. : ЗАО Фирма СТД, 2005. – 558 с.

65. Кураев А. Доброе слово об инквизиции // Диакон Андрей Кураев. Неамериканский миссионер. – Саратов : Издательство Саратовской епархии, 2005. – 229 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/2w8>
66. Лао Цзы. Обрести себя в Дао [Электронный ресурс] / Лао Цзы. – М. : Республика, 1999. – 445 с. – Режим доступа: http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/istorija_vostochnaja/lao_czy_obresti_sebja_v_dao_1999/14-1-0-3291
67. Ли Г. Ч. История инквизиции [Электронный ресурс] // Генри Чарльз Ли. – М. : Эксмо, 2007. – 512 с. – Режим доступа: <http://books.tr200.ru/v.php?id=505592>
68. Липківський В. Відродження Церкви в Україні (1917–1930) [Електронний ресурс] / В. Липківський. – Торонто : «Добра книжка», 1959. – 170 с. – Режим доступу: http://hram.in.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=70:book70&Itemid=43&layout=default
69. Лобье П. Три града. Социальное учение христианства / Патрик де Лобье. – СПб. : Алетейя, 2000. – 412 с. – Режим доступа: <http://ozonbook.com/books/1703219-tri-grada-socialnoe-uchenie-hristianstva.html>
70. Лубський В. І. Історія релігій [Електронний ресурс] / В. І. Лубський, М. В. Лубська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 776 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/religiyeznavstvo/istoriya_religiy_-_lubskiy_vi
71. Луцишина О. А. Давньоіндійські уявлення про людину (на матеріалах аналізу гімнів Рігведи) [Електронний ресурс] // Наукові записки. Том 19, Спеціальний випуск : у двох частинах. Частина 1. – К. : КМ «Academia», 2001. – С. 69–73. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2001_191/22_lutsyshyna_oa.pdf
72. Мартирологія Українських Церков у чотирьох томах. – Торонто-Балтимор : Укр. вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка. Том I: Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України // Упоряд. О. Зінкевич. – 1987. – 1208 с. Том II: Українська Католицька Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України // За ред. О. Зінкевича, Т. Лонгіна. – 1985. – 839 с.
73. Максуд Р. Ислам // Р. Максуд. – М. : ФАИР – ПРЕСС. Информпресс+, 1999. – 304 с.
74. Маслов А. А. Китай: Укрощение драконов. Духовные поиски и сакральный экстаз / А. А. Маслов. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2003. – 480 с.
75. Махабхарата [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://iproaction.ru/>
76. Мень А. Т. 1 : Истоки религии. В поисках пути, истины и жизни [Электронный ресурс] // История религии в 7 томах / А. Мень, священник. – М. : Слово, 1991–1992. – Режим доступа: http://krotov.info/library/13_m/myen/1_2_00.htm

77. Мень О. Перші апостоли [Електронний ресурс]: аудіокнига / О. Мень. – Л. : Свічадо, 2006. – 232 с. – Режим доступу: <http://kyrios.org.ua/music/audioknigi/1594-pershi-apostoli-audiokniga.html>
78. Мень О. Син Людський / О. Мень, священник. – Л. : Свічадо, 2009. – 372 с.
79. Мифы народов мира. Энциклопедия. В 2-х томах (2-е издание) / Гл. ред. Токарев С. А. – М. : «Советская Энциклопедия», 1987.
Том 1. – 1987. – 720 с.
Том 2. – 1988. – 671 с.
80. Мифология : энциклопедический справочник. – Минск: ЗАО «Белфакс Медиа», 2002. – 352 с.
81. Михельсон О. К. Феноменологическое религиоведение М. Элиаде : дис... канд. философ. Наук : ВАК 09.00.13 / Михельсон Ольга Константиновна. Специальность : религиоведение, философская антропология и философия культуры. – Санкт-Петербург – 2003. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/fenomenologicheskoe-religiovedenie-m-eliade>
82. Новомученики черкаські : життя, подвиг, страждання. Книга 2 / Із Словом Високопреосвященнішого Софронія, архієпископа Черкаського і Канівського [Електронний ресурс]. – Черкаси. : Видання Черкаської єпархії УПЦ, 2008. – 288 с. – Режим доступу: <http://cherkasy-orthodox.com.ua/books/Novomuceniky.pdf>
83. О'Брайен Едвард. Новый взгляд на испанскую Инквизицию [Электронный ресурс] / Эдвард О'Брайен // «The Wanderer», 15 февраля 1996. – Режим доступа: http://www.unavoce.ru/library/obrien_inquisition.html
84. Панова В. Жизнь Мухаммеда / В. Панова, Ю. Бахтин. – М. : Политиздат, 1990. – 495 с.
85. Ярема Д. Иконопис Західної України XII–XV ст. / Димитрій Ярема, Патріарх. – Львів : Видавництво «Друкарські куншт», 2005. – 508 с. : іл.
86. Переломов Л. С. Слово Конфуция / Л. С. Переломов. – М. : ТПО «Фабула», 1992. – 101 с.
87. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури [Електронний ресурс] / В. С. Полікарпов. – К. : Знання, 2000. – 359 с. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/209/7869.html>
88. Прокоп'юк О. Київська митрополія: топографія посвят. Реконструкція реєстру храмів за відомостями про церковнослужителів (1780–1783) / О. Прокоп'юк. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – 208 с.
89. Мейендорф И. История церкви и восточно-христианская мистика / Иоанн Мейендорф, протопресвитер. – М. : Институт ДИ-ДИК, 2000. – 576 с.
90. Рак И. В. Египетская мифология [Электронный ресурс] / И. В. Рак. – М. : Терра: Книжный клуб, 2004. – 320 с. – Режим доступа: <http://annales.info/egipet/rak/index.htm>
91. Рассел Дж. Б. Князь тьмы. Добро и зло в истории человечества / Дж. Б. Рассел. – СПб : Евразия, 2002. – 448 с.

92. Рассел Дж. Б. Колдовство и ведьмы в Средние века [Электронный ресурс] / Дж. Б. Рассел. – СПб : Евразия, 2001. – 480с. – Режим доступа: <http://books-history.net/4382-koldovstvo-i-vedmy-v-srednie-veka-dzheffri-barton.html>
93. Рассел Дж. Б. Сатана. Восприятие зла в ранней христианской традиции / Дж. Б. Рассел. – СПб : Евразия, 2001. – 320 с.
94. Ревуненкова Н. В. Протестантизм [Электронный ресурс] / Н. В. Ревуненкова. – СПб. : Питер, 2007. – 224 с. – Режим доступа: <http://rghost.ru/3534617>
95. Релігієзнавство : підручник / А. М. Черній ; ред. Г. А. Теремко, рец. А. М. Колодний, О. І. Уткін, В. І. Лубський. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2008. – 400 с.
96. Религиоведение : социология и психология религии / С. И. Самыгин, В. Н. Ничипуренко, И. П. Полонская. – Р-на-Д. : Феникс, 1996. – 672 с.
97. Родионов М. А. Ислам классический / М. А. Родионов. – СПб. : «Петербургское Востоковедение», 2001. – 256 с.
98. Рокотова Н. (Рерих Е. И.). Основы буддизма / Н. Рокотова. (Е. И. Рерих). – 3-е изд., доп. – Рига : Угунс, 1997. – 144 с. : ил.
99. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу: Курс лекцій: Навчальний посібник / В. А. Рубель. – К. : Либідь, 1997. — 464 с.
100. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Тематична хрестоматія: навч. посібник / В. А. Рубель. – К. : Либідь, 2000 (2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2002. – 624 с.
101. Сидоров А. И. Древнехристианский аскетизм и зарождение монашества / А. И. Сидорова. – М. : Православный паломник, 1998. – 528 с.
102. Симфония на Ветхий и Новый Завет. – Санкт-Петербург : Христианское общество «Библия для всех», 1998. – 1500 с.
103. Скрижинская М. В. Скифия глазами эллинов [Электронный ресурс] / М. В. Скрижинская. – М. : «Алетейя», 2001. – 304 с. – Режим доступа: <http://www.sno.pro1.ru/lib/skrzhinskaya2/index.htm>
104. Словник античної мітології / Упоряд. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 312 с.
105. Степовик Д. Історія української ікони Х–ХХ століть / Д. Степовик. – К. : Либідь, 1996. – 440 с.
106. Телушкин Й. Еврейский мир : Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии / Й. Телушкин. – М. : Лехаим, 1998. – 574 с.
107. Тихомиров Л. Апокалипсическое учение о судьбах и конце мира // Л. А. Тихомиров. Христианство и политика. – М. : ГУП «Облиздат», ТОО «Алир», 1999. – С. 367–392.
108. Торчинов Е. А. Введение в буддологию. Курс лекций / Е. А. Торчинов. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургское философское общество, 2000. – 304 с. –
Режим доступа: <http://anthropology.ru/ru/texts/torchin/buddhism.html>

109. Торчинов Е. А. Религии мира: опыт запредельного. Психотехника и трансперсональное состояние / Е. А. Торчинов. – СПб. : Азбука-классика, Петербургское Востоковедение, 2007. – 544 с. –
Режим доступа: <http://jnana.ru/science/torch.html>
110. Таубе К. Мифы ацтеков и майя / К. Таубе. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 112 с. : ил.
111. Телушкин Й. Еврейский мир. Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии [Электронный ресурс] / Й. Телушкин. – М. : Мосты культуры – Гешарим, 2005. – 592 с. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/304322/read>
112. Уолтер Роуз. Мессианские ожидания в Ветхом Завете [Электронный ресурс] / Роуз Уолтер. – Режим доступа: <http://www.reformed.org.ua/2/113/Rose>
113. Упанишады [Электронный ресурс] : в 3 т. – М. : Наука. Главная редакция восточной литературы. Научно издательский центр «Ладомир», 1991. – Режим доступа: <http://upanishads.ru/>
114. Федотов Г. П. О святости, интеллигенции и большевизме. Избранные статьи / Г. П. Федотов. – СПб. : Изд. С-Петербургского университета, 1994. – 151 с.
115. Фокс Джон. Книга мучеников или история гонения христиан с I по XX век [Электронный ресурс] : Аудиокнига / Джон Фокс – Режим доступа: <http://www.tonebooks.com/history/112-dzhon-foks-kniga-muchenikov-ili-istoriya-goneniy-na-hristian.html>
116. Ферреро Б. Сорок казок у пустелі / Б. Ферреро. – Львів : Свічадо, 2000. – 80 с. – (Видання отців салезіян).
117. Филипович Л. О. Культура релігійного життя. Вибрані праці / Л. О. Филипович. – К. : УАР, 2011. – 387 с.
118. Хаген фон Виктор. Ацтеки, майя, инки. Великие царства древней Америки [Электронный ресурс] / Виктор фон Хаген. – М. : Центрполиграф, 2012. – 539 с. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/307359/read>
119. Хромец В. Л. Езотерика : філософсько-релігієзнавчі аспекти: дис... канд. філос. наук: 09.00.11 / В. Л. Хромец. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. – 175 с.
120. Цігенаус А. Есхатологія : Майбутнє сотворення в Бозі / А. Цігенаус. – Львів : Свічадо, 2006. – 352 с.
121. Шевченко В. М. Словник-довідник з релігієзнавства / В. М. Шевченко. – К. : Наук. думка, 2004. – 560 с.
122. Шептицький Андрей. Як будувати Рідну Хату? / Андрей Шептицький, митрополит. – Львів : Свічадо, 1999. – 48 с.
123. Широкова Н. С. Древние кельты на рубеже старой и новой эры / Н. С. Широкова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. – 219 с.
124. Юань Кэ. Мифы древнего Китая [Электронный ресурс] / Юань Кэ. – М. : Наука, 1965. –
Режим доступа: <http://izbakurnog.historic.ru/books/item/f00/s00/z00000001/>

125. Юдейські месіанські очікування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agios.com.ua/44-yudeysk-mesansk-ochkuvannya.html>

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Головні бібліотеки України		
1.	www.nbuv.gov.ua	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
2.	http://www.lsl.lviv.ua/	Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
3.	http://nplu.org/	Національна парламентська бібліотека України
4.	http://dibu.elau.org/	Національна історична бібліотека України
5.	http://www.library.ukma.kiev.ua	Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»
6.	http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3	Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка
7.	http://www.hklib.npu.edu.ua/	Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
8.	http://libportal.org.ua/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1	Бібліотечний інформаційно-освітній портал
Академічні та освітні установи (програми досліджень та бібліотеки)		
1.	http://www.history.org.ua/	Інститут історії України НАН України
2.	http://www.iananu.kiev.ua/	Інститут археології НАН України
3.	http://www.filosof.com.ua/	Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України
4.	http://www.etnolog.org.ua/	Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
5.	http://oriental-studies.org.ua/	Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України
6.	http://religstudies.org.ua/main.php	Сайт «Релігієзнавство в Україні» Української асоціації релігієзнавців

7.	http://www.oa.edu.ua/ua/departments/humanities/human_religion	Кафедра релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»
8.	http://www.pu.if.ua/depart/Theologies/ua/general/about/	Кафедра релігієзнавства і теології Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
9.	http://www.religstud.chnu.edu.ua/index.php?page=ua	Кафедра релігієзнавства і теології Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича
10.	http://www.ifon.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=43&Itemid=290&lang=uk	Кафедра культурології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
11.	http://www.bogoslov.cv.ua/index.php?category=1	Богословське відділення КПБА при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича
12.	http://www.philolog.univ.kiev.ua/php/kafkaf.php?id=25&sid=3	Кафедра Близького Сходу Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка
13.	http://www.kda.org.ua/	Київська православна богословська академія УПЦ КП
14.	http://ucu.edu.ua/	Український Католицький Університет
15.	http://kdais.kiev.ua/	Київська духовна академія і семінарія УПЦ
16.	http://www.utoronto.ca/elul/Main-Ukr.html	Бібліотека української літератури Університету Торонто
17.	http://www.harrimaninstitute.org/resources/library_resources.html	Бібліотека Інституту Harriman Колумбійського університету (США)
18.	http://www.library.ualberta.ca/	Бібліотека Канадського українського інституту (CIUS) при Університеті Альберти
19.	http://shevchenko.re-invent.net/(mj1zj3qfi3h2ve45dj522sb3)/Query.aspx	Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка (Нью-Йорк, США)
20.	http://bibliothek.univie.ac.at/fb-slawistik/ukrajinskoju_movoju.html	Бібліотека Слов'янської студії Віденського університету (Австрія)
21.	http://www.huri.harvard.edu/library.html	Бібліотека Українського науково-дослідного інституту (HURI) Гарвардського університету (США)
22.	http://www.mosbul.ru/index-ukr.htm	Бібліотека української літератури (м. Москва, Росія)

23.	http://www.lib.hokudai.ac.jp/faculties/slv/index-e.html	Слов'янська Бібліотека дослідного центру Hokkaido Університету (Японія)
24.	http://www.umacleveland.org	Український музей-архів (США, Клівленд)
25.	http://iph.ras.ru/	Інститут філософії РАН
26.	http://new.philos.msu.ru/kaf/relig/	Кафедра філософії релігії і релігієзнавства Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова
27.	http://relig.philosophy.spbu.ru/privet1.htm	Кафедра філософії релігії і релігієзнавства Санкт-Петербурзького державного університету

Релігійні центри

1.	http://cerkva.info/	Офіційний веб-сайт Української Православної Церкви Київського Патріархату
2.	www.pravoslavie.org.ua	Офіційний сайт Української Православної Церкви
3.	http://www.uapc.org.ua/ua/	Офіційний сайт Харківсько-Полтавської єпархії Української Автокефальної Православної Церкви
4.	http://www.katakomb.ru/	Сайт Російської Катакомбної Церкви
5.	http://sinod.ruschurchabroad.org/Arh'20Sobor'202012.htm	Офіційний сайт Архієрейського Собору РПЦ закордоном
6.	www.ugcc.org.ua	Офіційний сайт Української Греко-Католицької Церкви
7.	http://www.nuntiatura.kiev.ua/	Офіційний сайт Апостольської нунціатури в Україні
8.	www.rkc.lviv.ua	Офіційний сайт Римо-Католицької Церкви в Україні
9.	http://www.ecua.info/	Офіційний сайт Союзу Євангельських Християн-Баптистів України
10.	www.uupc.org	Всеукраїнський союз Церков християн віри євангельської п'ятидесятників
11.	www.adventist.org.ua	Офіційний сайт Церкви Адвентистів сьомого дня Української уніонної конференції
12.	http://www.angelfire.com/ca4/saintsophiaseminary/new/history.html	Офіційний сайт Української Лютеранської богословської семінарії Святої Софії

13.	http://rabbinate.org.ua/	Офіційний сайт Головного раббінату України
14.	http://www.islamyat.org/	Офіційний сайт Духовного управління мусульман України
15.	http://ningma.org.ua/	Офіційний сайт Духовного управління буддистів України, Буддійський духовний Орден Лунг-Жонг-па
16.	http://buddhism.org.ua/	Українське об'єднання буддистів школи Карма Каг'ю Діамантового шляху тибетського буддизму
Релігійні ЗМІ		
1.	http://nashavira.ukrlife.org/	«Наша віра» Всеукраїнська православна газета
2.	http://www.kievpatrarmy.org.ua/	Сайт Синодального управління духовно-патріотичного виховання у Збройних Силах та інших військових формуваннях
3.	http://orthodoxy.org.ua/	Сайт «Православ'є в Україні»
4.	http://cpgazeta.blogspot.com/p/blog-page_17.html	«Церковна православна газета» Видання Київської митрополії УПЦ
5.	http://internetsobor.org/	Сайт Російської Православної Церкви Закордоном «Собор»
6.	http://rpczmoskva.org.ru/	Сайт Московського приходу Новомучеників і Сповідників Російських
7.	http://catacomb.org.ua/	«Церковні відомості» – часопис Російської Істинно-Православної Церкви
8.	http://www.ukrbs.org/	Українське біблійне товариство
9.	http://risu.org.ua/	Релігійно-інформаційна служба України (РІСУ)
10.	http://www.portal-credo.ru/	Портал «Кредо.ру» – широкий спектр новин та християнської літератури
Громадські проекти		
1.	http://www.blagovestnik.org/ukraine/ukraine.htm	Українська Аудіобіблія
2.	http://www.pravoslav.kiev.ua/	Православна бібліотека, створена за підтримки Храму Живоносного Джерела (Казанської Ікони Божої Матері)
3.	http://litopys.org.ua/	Ізборник: Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації

4.	http://ni-ka.com.ua/	«НІ-КА» – бібліотека Святих Отців і вчителів Церкви
5.	http://crsr.org.ua/about_center.html	Центр Релігієзнавчих досліджень та міжнародних духовних стосунків
6.	http://abk-sofia.blogspot.com/	Актуальний богословський клуб «Софія»
7.	www.teolib.h1.ru	Бібліотека християнської та художньої літератури
8.	http://lib.ru/RELIGION/	Релігійна література на сайті «Бібліотека Максима Мошкова»
9.	http://www.iriney.ru/	Центр религиозоведческих исследований во имя священномученика Ирины Лионского
10.	http://krotov.info/	Електронна бібліотека о. Якова Кротова – універсальна християнська бібліотека
11.	http://www.lib.ru/RELIGION/	Сайт релігійної літератури Андрія Лебедева
12.	http://perchatkin.com/perchatkin/?cat=440	Євангельський сайт Бориса Перчаткіна
13.	http://xlib.narod.ru/	Християнська бібліотека
14.	http://historyjw.narod.ru/istoriya_svidetelei_iegovi_v_ukraine_v_5_tomah/tom_1/	Дослідження історії свідків Єгови
15.	http://www.judaica.kiev.ua/IndexUkr.htm	Інститут юдаїки
16.	http://dalil.hmarka.net/	Даліл. Ісламська україномовна бібліотека
17.	www.islam.com.ua	Сайт «Іслам для всіх»
18.	www.arraid.org	Незалежна міжобласна асоціація громадських організацій «Аррайд»
19.	sss.vn.ua	Духовні вчення та вчителів Індії – Веди, аюрведа, Брахма-сутри та інше
20.	http://1-veda.info/	Веда – Ведичні науки, знання, традиції і культура
21.	http://www.sahajayoga.org.ua/index_ukr.html	Сахаджа йога
22.	http://www.yogalib.ru/	Електронна бібліотека з йоги
23.	http://www.gumer.info/index.php	Бібліотека Гумер – гуманітарні науки
24.	http://mythology.sgu.ru/mythology/ant/index.htm	Антична міфологія
25.	www.livius.org	Сайт, присвячений історії Стародавнього світу (англомовний)

26.	www.ancient-china.net	Історія Стародавнього Китаю (англомовний сайт)
27.	www.britannica.com	Он-лайн енциклопедія «Британіка»
28.	http://www.history.vn.ua/	Книги та підручники з історії України та всесвітньої історії
29.	www.http://www.thehistorynet.com	Інформація з всесвітньої історії (англомовний сайт)
30.	www.cossackdom.com	Історія українського козацтва
31.	www.uk.wikipedia.org	Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»
32.	http://uk.wikisource.org/wiki/Головна_сторінка	«Вікі джерела»
33.	http://www.ji.lviv.ua/index.htm	Інтернет-версія культурологічного часопису «Ї»
34.	http://chtyvo.livejournal.com/	Електронна бібліотека «Чтиво»
35.	http://litera-ua.livejournal.com/	Електронна бібліотека «Літера»
36.	http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/letter.php?sort=0&let=0	Бібліотека світової літератури українською мовою
37.	http://javalibre.com.ua/	Бібліотека книг для мобільного телефону «javalibre»

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Програма «Релігієзнавство. Історія релігії».....	4
Список рекомендованої літератури.....	35

Навчально-методичне видання

Мороз Лілія Володимирівна

**ПРОГРАМА
«РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ РЕЛІГІЇ»**

Дослідницько-експериментальний
напрямок

Відповідальний за випуск ***О. Лісовий***